

نگاه بین رشته ای به علم تربیت؛ بستری مناسب برای کاهش

شکاف بین نظریه و عمل تربیتی

سید مهدی سجادی^۱، سولماز نورآبادی^۲

بیان مساله

از آنجایی که موضوع تربیت، انسان است و انسان موجودی است پیچیده که نوع زندگی فردی و به تبع اجتماعی او دائماً در حال تحول و دگرگونی می باشد، لذا در تعلیم و تربیت باید به این مهم توجه نمود. از طرف دیگر امروزه با توجه به افزایش سطح آگاهی بشر، گسترش دامنه مجهولات وی در زمینه های مختلف دانش و تغییر ماهیت مسائل از حالت تحلیلی به ترکیبی، لزوم بهره مندی از دانش های بین رشته ای بیش از پیش احساس می شود. می توان گفت: تعلیم و تربیت به معنای فراهم کردن زمینه ها و عوامل برای به فعلیت درآوردن استعداد های درونی است. در این مقاله بیشتر به تعلیم و تربیت به معنی یک علم توجه می شود. علم تعلیم و تربیت یا علوم تربیتی، از جمله علوم بین رشته ای است که مجموعه ای از علوم انسانی و دیگر علوم، آن را بهره مند می سازند. به عبارت دیگر، علم تعلیم و تربیت صرفاً یک علم نظری محض نیست، بلکه علمی کاربردی است. یافته های این علم در عمل برای تربیت انسان به کار گرفته می شود و اساساً سودمندی علم تعلیم و تربیت به کاربردی بودن آن است. نیز یک حوزه بین رشته ای، حوزه ای است که به تناسب نیازهای جدید و تخصص های نوظهور، از مرزهای سنتی حاکم بین رشته های دانشگاهی یا مکاتب فکری گذر می کند. بررسی نقش نگاه بین رشته ای به علم تربیت و اثرات آن بر کاهش فاصله بین نظر و عمل تربیتی از جمله اهداف مورد نظر در این مقاله می باشد.

سوال پژوهش

- تلقی بین رشته ای از علم تربیت چه نقشی در کاهش فاصله بین نظر و عمل تربیتی ایفا می کند؟

sajadism@modares.ac.ir

solnorr@yahoo.com

^۱ - دانشیار گروه تعلیم و تربیت دانشگاه تربیت مدرس،

^۲ - دانشجوی دکترای برنامه ریزی درسی دانشگاه تربیت معلم تهران،

چارچوب نظری پژوهش

هدف از این مقاله، یافتن پاسخ برای مناقشه‌های بین‌رشته‌ای بودن علم تربیت و بررسی رابطه بین نظر و عمل تربیتی، و نقش مطالعات میان‌رشته‌ای در کاهش شکاف مابین آنها است. رویکرد میان‌رشته‌ای به مفهوم گروه‌بندی موضوعات درسی نزدیک به یکدیگر یا تلفیق کامل آنها، متضمن این معنی نیست که باید نظام‌های رشته‌ای را نادیده گرفت. برعکس آن‌گونه نظام‌هایی را که دارای روش‌ها و معرفت‌شناسی خاص و همچنین، ویژگی‌های خاص خود هستند، باید از موضوعات مجزا و تلفیقی هر دو دیدگاه در آموزش و درک مناسب جهان پیرامون ما ضروری است، بهره‌برد. امتیاز اصلی رویکرد میان‌رشته‌ای کمک به انتقال مفاهیم است، طوری که امکان تحلیل مسائل مطرح شده را فراهم کند (خنجرخانی و دیگران، 1388).

در این میان، چهارچوب علم یا درخت دانش تلاشی است برای ایجاد ساختاری یکپارچه و قابل توسعه در علوم با استفاده از فناوری اطلاعات و تکنولوژی‌های روز کامپیوتری که در آن ارتباط هر جزء با سایر اجزاء آن کاملاً مشخص؛ و تأثیر پیشرفت در هر قسمت در سایر علوم نشان داده شده و تمامی علوم طبیعی حال و آینده در آن قابل سازماندهی هستند. این چهارچوب با ایجاد ساختاری منسجم درصدد رفع نواقص امروز ارائه تحقیقات علمی و کاستی‌های آن در همپوشانی رشته‌های مختلف علمی و جزء جزء دانسته‌های بشری با استفاده از قدرت روز افزون شبکه اینترنت و فناوری اطلاعات است. (<http://Rastgarmogadam.Blogsky.com>). بنابراین برای رشد علم به معنای واقعی کلمه، باید نگاهی کلی و همه‌جانبه به آن داشته باشیم.

روش‌ها

روش مورد استفاده در این مقاله، روش تحلیلی-استنتاجی است. هدف پژوهش تحلیلی عبارت است از فهم و بهبود مجموعه مفاهیم یا ساختارهای مفهومی که بر حسب آنها تجربه را تفسیر، مقاصد را بیان، مسائل را ساختبندی نموده و پژوهش‌ها را به اجرا درمی‌آوریم. از سویی هدف پژوهش‌های استنتاجی بطور عام و روش قیاسی عملی بطور خاص، ناظر به یک تصمیم عملی است. به عبارت دیگر، بیانگر امری است که تحقق آن وابسته به تصمیم و عمل فرد است. در این مقاله پس از تحلیل مباحث مطروحه، از روش قیاسی عملی بهره‌مند شده و به بحث چگونگی کاهش

شکاف نظر و عمل تربیتی پرداخته شده است. به بیانی دیگر می‌خواهیم به سوال پژوهشی اینگونه پاسخ دهیم که با استفاده از روش فوق‌الذکر و طبق نتایج مطالعات و تحلیل‌های بدست آمده، می‌توان نتیجه‌گیری نمود که بنا به دلایل متعدد ثابت شده و با توجه به ماهیت پیچیده انسان و گستردگی تعلیم و تربیت، بهره‌گیری از علم میان رشته‌ای حقیقتی انکارناپذیر است.

یافته‌ها

با توجه به مباحث بیان شده، می‌توان گفت: شکاف میان نظریه و عمل از مشکلات علم‌تعلیم و تربیت در دوران معاصر است که در متون تربیتی گذشته گزارش نشده است. مشکل مطرح در آن متون مربوط به عمل نکردن صاحب‌دانش به دانسته‌های خود بوده است، نه اینکه نظریه یا رهنمود تربیتی قابلیت اجرایی نداشته باشد. به طور کلی در بررسی عوامل زیربنایی ظهور شکاف باید به تغییر انتظارات جوامع معاصر از آموزش و پرورش اشاره کرد (باقری و ایروانی، 1378). تعلیم و تربیت فرآیندی جهانی است که رشد بشر جهت رسیدن به کمال را به عنوان هدف قرار داده است. تمامی تجربیات زندگی، علاوه بر تجربیات آموزشی برای رشد بشر به کار گرفته می‌شود. به همان شکلی که تعلیم و تربیت تمام نیروهای خلاق را در مراتب عالی تمرین برای رشد بشر در نظر می‌گیرد، تمام نفوذهای و نقش‌های زندگی برای آن را نیز مورد توجه قرار می‌دهد (توفیقی و جاودانی، 1387).

نتیجه‌گیری، بحث و پیشنهادات

به دلیل فرهنگ‌های متمایز رشته‌های علمی یا قومیت‌مداری آنها، مطالعات میان رشته‌ای و اصل همکاری‌ایجاب می‌کنند که هر کدام از رشته‌های علمی خود را از وابستگی به قلمروی رشته‌ای که در آن قرار دارد رها سازند (کوله، دهشیری، 1388). باید اشاره نمود که، خاستگاه مطالعات میان رشته‌ای، صرف نظر از مجادلات نظری و فلسفی علم و معرفت‌شناسانه، در واقعیات عینی هم‌ریشه داشته است. ظهور مشکلات چندوجهی در عرصه علوم انسانی نیز یکی دیگر از الزامات ناشی از واقعیت‌های زمانه است. مشکل‌شناسی، علل‌شناسی و راه‌حل‌شناسی آن از طاقتهای تخصصی خاص خارج است. مطالعات میان رشته‌ای

ضمن رفع کاستی‌های جزء‌نگری رشته‌های تخصصی و تنگ‌نظری‌های مترتب بر آنها، فرصت‌ها و امکانات پژوهشی جدیدی را برای صاحب‌نظران رشته‌های مختلف ایجاد می‌کند (برزگر، 1387).

در مجموع در این مقاله سعی بر آن شد تا پس از تشریح و تبیین مولفه‌هایی چون علم بودن یا نبودن، رشته‌ای بودن یا نبودن تربیت، علمی بودن یا نبودن رشته تعلیم و تربیت، بین رشته‌ای بودن علم تربیت؛ به بررسی رابطه بین نظر و عمل تربیتی پرداخته و به نقش مطالعات میان رشته‌ای در کاهش شکاف ما بین آنها اشاره شد. طبق یافته‌های بدست آمده، یکی از راه‌حل‌های پیشنهادی برای نزدیک‌تر نمودن نظر و عمل یا به عبارت دیگر، عملی و کاربردی‌تر نمودن نظریه‌ها در عرصه تعلیم و تربیت، داشتن نگاه میان رشته‌ای به تعلیم و تربیت است. زیرا در این نگاه ارتباطاتی میان نظرو عمل می‌شود که سبب پر شدن فواصل موجود در تعلیم و تربیت می‌گردد.

واژگان کلیدی: تعلیم و تربیت - علم تربیت - مطالعات بین رشته‌ای - نظر و عمل.

منابع

- 1- باقری، خسرو؛ ایروانی، شهین (1378). شکاف بین نظر و عمل در تعلیم و تربیت. مجله مدرس علوم انسانی، شماره 12.
- 2- باقری، خسرو؛ سجادی، نرگس؛ توسلی، طیبه (1389). رویکردها و روش‌های پژوهش در فلسفه تعلیم و تربیت. چاپ اول. تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- 3- برزگر، ابراهیم (1387). "تاریخچه، چیستی و فلسفه‌پیدایی علوم میان‌رشته‌ای". فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی. سال اول. شماره 1. ص 37-56.
- 4- توفیقی، جعفر. حمید جاودانی (1387). "میان‌رشته‌ای‌ها: مفاهیم، رویکردها، دیرینه‌شناسی و گونه‌شناسی". فصلنامه مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی. سال اول. شماره 1. ص 1-17.